

Nuoruutta ihannoivassa maailmassa

Kuolemasta ja surusta saa puhua

Ikuista nuoruutta ihannoivassa yhteiskunnassa olemme torjuneet kuoleman ja ikääntymisen. Tekstiilitaiteilija Helbe Pajari rohkaisee puhumaan kuolemasta ja suhtautumaan siihen arvonannolla.

Tekstiilitaiteilija **Helbe Pajari** ajaa autolla Helsingistä kohti Turkuun 11-vuotiaan tyttärensä kanssa. Tytär kysyy, miksi äidin silmät ovat tu-

ruiset ja onko äiti itkenyt. Äiti myöntää itkeneensä ja näyttää tyttärelle taskuisaan ja laukussaan olevia käytettyjä nenäliinoja. ”Näihin on itketty monien ihmisten upeita tarinoita kuolemasta ja surusta”, Helbe-äiti sanoo lapselleen.

Tuolloin Helbe Pajari palasi Helsingin Tuomiokirkon kryptassa pidetystä näyttelystään. Näyttelyn sisältö koostui paratiisipuvuista, joita hän oli suunnitellut vainajien viimeiseksi matkavaatteeksi. Näyttely tarjosi ihmisille erinomaisen mahdollisuuden käydä keskustelua kuolemasta.

– Toisilleen tuntemattomat näyttelyvieraat uskaltautuivat pukujen katselun lomassa puhumaan keskenään suruis-

taan, joita olivat kohdanneet kuoleman yhteydessä. Surutilanteet eivät olleet enää akuutteja. Toisella omainen oli kuollut vuosi sitten, toisella 10 vuotta sitten, Pajari muistelee.

Torjuttu tuonpuoleinen

Helbe Pajari asuu kahden adoptiolapsensa ja koiransa kanssa Korppoon saaristossa. Siellä hän suunnittelee paratiisipukuja ja muita kirkkotekstiilejä elämän tärkeisiin hetkiin.

– Saaristomerellä sijaitseva luonnonkaunis Korppoo antaa ihanteellisen perspektiivin elämälleni ja työlleni. Luonto ja ympäristö inspiroivat ajatuksia. Täällä on tilaa keskittyä elämänfilosofiin kysymyksiin, hän sanoo.

Nuoruudessaan Pajari mietti, lähteekö opiskelemaan kieliä vai teologiaa.

– Enoni kuoli 40-vuotiaana diabetekseen, ja kuolemaan liittyvät kysymykset nousivat tuolloin esille. Teologian opiskelu unohtui, mutta teologiset teemat ovat seuranneet aina mukana.

Elämässään ja työssään Helbe Pajari on kohdannut monenlaisia kuolemaan liittyviä suhtautumistapoja.

– Koen kulkevani monilla rajapinnoilla. Näen, kuulen ja luen paljon. Halu kokeilla ja luoda uutta pitävät minua liikkeessä, pohtii tekstiilitaiteilija Helbe Pajari.

Helbe Pajari asuu kahden adoptiolapsensa ja koiransa kanssa Korppoon saaristossa. Siellä hän suunnittelee paratiisipukuja ja muita kirkkotekstiilejä elämän tärkeisiin hetkiin.

– Länsimainen yhteiskunta on vieraannuttanut ihmisen kuolemasta ihannoimalla nuoruutta, terveyttä ja hyväkuntoisuutta. Etsimme koko ajan nuoruuden lähdeä. Ikääntymisen ja tuonpuoleiseen siirtyminen on sen kustannuksella jäänyt piiloon, hän sanoo.

Laitostunut kuolema

Ennen vanhaan sekä synnyttiin että kuultiin kotona. Laitostuneen nyky-

yhteiskunnan tapa kohdata elämän siirtymävaiheita tapahtuu lähes aina sairaalalaympäristössä.

– Aluesairaalat tulivat meille jo ennen toista maailmansotaa. Ihmiset ovat siitä alkaen yleensä kuolleet sairaalassa ja hautaustoimiston tehtäväksi on jäänyt tehdä loput. Omaisilla ei tässä prosessissa ole oikein paikkaa, Pajari pohtii.

Helbe Pajari muistelee oman mumminsa ruumiinvalvojaisia, jotka pidettiin mummin kotona.

– Olin 12-vuotias, kun mummini kuoli. Kokoonnuimme suvun, naapureiden ja ystävien voimin ukin ja mummin tilalle Kuopion Maaningalle. Istuimme koko yön ruumiinvalvojaisissa mummin ollessa tuvassa avoimessa arkussa.

– Muistelimme mummin elämää. Ilmapiiri oli aluksi vakava ja surullinen, mutta aamun koittaessa ihmisiin tuli myös hymyä ja iloa. Prosessi oli varmasti tärkeä itse kullekin surijalle.

Kuoleman hyväksyminen

Tavallisesti ihmiset kuolevat vanhuuteen tai sairauteen. Hitaassa prosessissa kuoleva pystyy valmistautumaan pois lähtönsä. Kuoleman kohtaamiseen ei kuitenkaan juuri rohkaista.

– Kuolema on monille kaikista vaikein luopumisen taso ja sen hyväksyminen on ymmärrettävästi vaikeata.

Jotkut näkevät kuoleman lopullisena ja toiset vain välivaiheena. Niin tai näin, kuolema herättää itse kunkin mielessä isoja kysymyksiä.

Epävarmuutta herättää esimerkiksi sairaan vanhuksen kohtaaminen.

– Vaikka vanhukseksi olen mennyt näkö, kuulo, liikuntakyky ja arkitietoisuus, on todennäköistä, että vanhuskin vaistoaa lämpimän kosketuksen. Kosketuksella onkin arvaamaton voima kuoleman edessä, Helbe Pajari sanoo.

On toki luonnollista, että emme halua päästää läheistämme pois. Helbe Pajari kävi itse vastaavanlaisen prosessin oman äitinsä kohdalla.

– Äidilläni oli pitkäaikainen sairaus. Yritin viimeiseen asti kannustaa häntä elämään ja näin halusin työntää kuoleman vaihtoehdon kauemmaksi. On kuitenkin päästettävä irti silloin, kun kuolema sitä pyytää.

Kuolema on tabu

Kuolemasta puhuminen on nyky-yhteiskunnassa tabu. Se koetaan liian intiimiksi.

– Kuolevalle itselleen olisi tärkeätä voida puhua kuolemastaan; teemme hyvin, jos tuohon keskusteluun otamme osaa ainakin kuuntelemalla.

Useimpien ihmisten arkipäivässä tapahtuu kuolemantapauksia, joista ei välttämättä uskalleta puhua edes työpaikalla.

– Omaisen kuolemasta ei useinkaan uskalleta kertoa työkavereille tai esimiehelle. Ihminen pelkää, että kenties työnantaja ei usko hänen suoriutuvan työtehtävistään.

– Yhteiskunta antaa valtavan merkityksen työsuoritukselle, se on jokaisen mielessä tärkeimpänä.

– Ei ole itsestään selvää edes se, saako työntekijä mummonsa hautauspäivän vapaaksi.

Työtehokkuus ei kuitenkaan ole tärkein elämää määrittävä tekijä.

– Ihmiselle tärkeintä olisi saada elää kokonaisvaltaista elämää, johon kuuluvat surut ja ilot, syntymät ja kuolemat, muutokset ja seesteiset ajat, Pajari sanoo. □

Teksti: Merja Kiviluoma
Kuvat: Vernum

Ekologisuus ja luonnonmateriaalien käyttö ovat olennainen osa Helbe Pajarin ajattelua ja työtä.

Pajari on luonut luonnonmateriaalista vauvan iholle miellyttävän kasteasun.

Elämän rajapinnoilla

Helbe Pajari on kulttuurialan koulutuksen saanut tekstiilisuunnittelija ja 51-vuotias äiti. Hänellä on kaksi adoptiolasta: etiopialainen tytär on 12-vuotias ja kolumbialainen poika 20-vuotias. Kotinsa ja ateljeensa Pajari on löytänyt luonnonkauniilta Saaristomereltä, Korppoosta.

Tekstiiliala oli aikoinaan Pajarille luontainen valinta ja ilmaisukeinona kiinnostava.

– Kristillinen elämäntapa ja ortodoksinen henkinen perimä rohkaisivat osaltaan minua kirkkotekstiilien rikkaaseen maailmaan.

– Koen kulkevani monilla rajapinnoilla. Näen, kuulen ja luen paljon. Halu kokeilla ja luoda uutta pitävät liikkeellä ja viehättävät minua. Taiteeni on jonkinlaista vuorovaikutusta oman sisimpäni ja ulkomaailman välillä, hän sanoo.

Ortodoksisen perinteen rikkaus

Helbe Pajarin isä oli ortodoksisesta kodista ja äitikin sai ortodoksia vaikutteita jo lapsena.

– Äidin suku oli Viipurista ja

isä Laatokan Karjalasta. Isoisä oli nuorena työssä Valamon luostarissa. Molemmat perinnöt elävät minussa vahvasti. Jopa tietynlainen vanhoillisuus on ollut monipuolinen henkinen rikkaus, hän sanoo.

Helbe Pajarin isä ja äiti olivat hyvin suvaitsevia muita elämäntapomerkkejä kohtaan.

– Meillä kävi monenlaisten kirkkokuntien edustajia. Isä ja äiti kuuntelivat mielellään toisten ihmisten ajatuksia, vaikka eivät omaansa muuttaneetkaan.

– Rehellinen ja aito uskonnollisuus sekä kunnioitus perhearvoja ja muita ihmisiä kohtaan näkyivät vanhempieni elämässä, ajattelussa ja toiminnassa. Siten suvaitsevaisuus ja uteliaisuus ovat minullekin olleet tärkeitä arvoja elämässä.

Lohdutusta paratiisipuvusta

Kirkkotekstiilit ja liturgiset vaatteet ovat olleet Helbe Pajarille mieluinen haaste. Eräs huomiota herättänyt vaate on valkea paratiisipuku.

– Ihmisen viimeinen matkavaate on tärkeä puku. Para-

tiisipukumallistoon kuuluu useita muunneltavia ja juhla-vaatteita miehille, naisille ja lapsille.

Paratiisipuku syntyi tarpeeseen.

– Totesin, että ihmisiä ei juurikaan enää pueta viimeistä matkaa varten. Karjalaisessa traditiossa kuolinvaatteita säilytettiin luonnollisena asiana kaapissa. Vainajan pukeminen parhaimpiinsa on eräällä tavalla viimeinen vainajan ja hänen omaistensa välinen vuorovaikutustapahtuma, jonka halusin jatkuvan.

Nimi paratiisivaate tuli puolen vuoden miettimisen jälkeen.

– Kuolinvaate tai ruumisvaate eivät tuntuneet oikeilta nimiltä. Sitten eräänä kiirastorstaina sain oivalluksen paratiisipuku-nimestä. Se antaa miellyttävän myös kuoleman jälkeiseen elämään, Pajari sanoo.

Kulttuurillisia matkamuistoja

Helge Pajari asui Lapissa lähes 15 vuotta ja toimi lehtorina Lapin yliopiston taiteiden tie-

dekunnassa. Siellä syntyi ajatus myös uudenlaisista matkamuistoista.

– Tein yhteistyötä matkailijoiden ja turistien kanssa. Totesin matkamuistojen olevan enimmäkseen ns. krääsää, ja halusin alkaa valmistaa kulttuurillisia matkamuistoja, joissa on sielu ja henki. Tästä syntyivät matkahuovot ja sohva-tyyny.

Matkamuistot kertovat suomalaisesta ja skandinaavisesta perinnöstä.

– Niissä on esihistoriallisia kuvia, kuten Suomen kivikauden kalliopiirroksia ja pronssikauden arkeologisia löytöjä.

Ekologisuus ja luonnonmateriaalien käyttö kuuluvat itsestään selvästi Pajarin ajatteluun ja työhön.

– Tekstiilimateriaalini ovat ympäristöystävällisiä. Materiaalivalintojani ohjaavat mm. tekstiilien alkuperämaa, valmistusmenetelmät ja logistiikka.

– Luonnonmateriaalit ovat myös ihmiselle miellyttävimpiä. En voisi kuvitella esimerkiksi lapsen kaste-vaatteenä syntetistä pukua, tekstiilitaiteilija toteaa.